

УДК 78.071.2:37

Цюлюпа Н.Л. – к.п.н., доц. кафедри муз.  
мистецтва (естрадна музика) РДГУ,  
Сушко Б. – магістрант РДГУ,  
пошукувач КНУКіМ

## КОНКУРСИ І ФЕСТИВАЛІ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ В БАЯННОМУ ТА АКОРДЕОННОМУ МИСТЕЦТВІ

У сучасному музичному житті українське народне мистецтво трансформується, на зміну усному побутуванню та аматорству прийшов професіоналізм і висока виконавська майстерність. І не викликає подиву те, що українські музиканти відомі всьому світу як талановиті та співочі віртуози. Важливу роль на етапі формування музиканта-виконавця відіграють саме конкурси та фестивалі. Тому звернення до конкурсів та фестивалів, як до одного з рушійних факторів процесу формування музиканта-виконавця на баяні та акордеоні, відзначило *актуальність* даної статті.

У музикознавстві існує чимало праць, присвячених вивченню питань історії виникнення та побутування гармоніки, закономірностей розвитку музики для народних інструментів, інтонаційно-виражальних можливостей баяна й акордеона, аналізу проблем народної музики. Серед них дослідження М.Давидова, Є.Іванова, М.Імханицького, М.Кравцова, А.Мірека, Л.Понікарової, А.Сташевського, І.Алексєєва, В.Власова, П.Говорушка, Л.Горенка, М.Коцюби, А.Полетаєва, В.Самітова, П.Серотюка, Ф.Ліпса, М.Максимова, О.Міщенко, М.Різоля, А.Семешка. Та до конкурсів і фестивалів, як ключових моментів у творчому розвитку виконавців баяністів-акордеоністів, жоден із дослідників спеціально не звертається.

*Мета дослідження* полягає у виявленні особливостей конкурсів та фестивалів, які в подальшому мають беззаперечний вплив на формування і становлення професіоналізму, значущості музиканта-виконавця в акордеонно-баянному мистецтві України.

Праобраз баяну з'явився кілька століть тому і вже тоді він мав значну перевагу перед такими інструментами, як позитиви (маленькі кімнатні органи), регалі (настільні органи) [2; 6].

Баян – сучасний камерний інструмент. Його універсальність дозволяє виконувати найрізноманітнішу музику – від перекладань органної і клавірної класики до складних (як у технічному відношенні, так і в плані музичної мови) творів сучасних композиторів, створених спеціально для баяна.

Акордеон на естраді вважався елітним інструментом і тому був відокремлений на деякий час від цілісного гармонно-баянного виконавства. Крім того, він як форма протесту здобуває нішу в естрадно-джазовій музиці. Орієнтація на естрадне музикування пов'язана з очевидною диференціацією функцій між акордеоном і баяном, що виявилися протилежними. Протиборство призвело до розмежування між інструментами з перевагою для баянного мистецтва, процес розвитку якого відбувався в академічному напрямі.

У контексті освітнього становлення виконавця, конкурси є важливою складовою творчого життя музикантів усіх спеціальностей. Часто результати виступів на них суттєво впливають на виконавську долю музиканта, адже підготовка та участь у творчих змаганнях завжди стимулюють художній потенціал виконавця, збагачують репертуар, розвивають артистизм, відчуття відповідальності. Особливо це стосується музикантів-народників, які, як відомо, є солістами оркестрів, часто виконують відповідальні партії, їх виконавство завжди привертає увагу не лише слухачів, а й колег. Відразу зазначимо, що питання баянного та акордеонного виконавства практично не досліджені музикознавцями. Саме тому вивчення історії їх становлення, принципів формування конкурсних програм виконавців, критерії добору учасників, як і принципів та етики оцінювання виступів конкурсантів, має важливе не

тільки наукове, а й практичне значення для сучасного розвитку народного мистецтва в Україні [6].

Народно-інструментальне мистецтво України активно модернізується в інструментальному й освітньому напрямках, що сприяє академізації жанру та його утвердженню в соціокультурному просторі держави й світу. Як зазначають дослідники, свого часу розвиток академічного народно-інструментального мистецтва в Україні був «започаткований на єдиній методологічній основі, розробленій професором М.Гелісом...» [3; 235], що створило потужний вплив на регіональні виконавські школи народно-інструментального мистецтва (Львівську, Одеську, Донецьку, Харківську), які інституалізуються у 50-х роках минулого століття. Їхні різновекторні напрацювання утверджують статус української академічної школи гри на народних інструментах.

Відомо, що одним зі шляхів удосконалення виконавства є конкурси та фестивалі – важливий засіб дальшого поступу музичного мистецтва, вагомий стимул як для виконавців, так і для композиторів й педагогів. Активізація конкурсно-фестивального руху в Україні датується початком 90-х років, початком державної незалежності, що стала його потужним каталізатором.

Сьогодні в Україні щороку проводяться кілька конкурсів у різних містах країни. Серед них – конкурси музикантів-виконавців на народних інструментах у Києві (Ворзель), Полтаві, Львові, Івано-Франківську, Ужгороді, Сімферополі, а також конкурси для окремих спеціальностей інструменталістів.

Не менше значення має набуття сталих, доведених до автоматизму навичок логічного фразування як передумови і свідчення музично осмисленої гри. На жаль, якщо під час виконання художніх творів конкурсанти більш-менш успішно дотримувалися цих вимог, то виконуючи елементарні гами, багато хто з них допускав несподівані проблеми.

Конкурс – важливий фактор, відображаючи реалії проблем виконавства, доводячи, що цілеспрямована організація методичних і репертуарних вимог позитивно впливає на технічне й художнє зростання, допомагає виявити талановиту молодь, дозволяє своєчасно надати допомогу, виправити недоліки в елементах постановки і технологій, сприяє спілкуванню, впровадженню новітніх прийомів гри, полегшуючи роботу педагогам, збагачуючи їх педагогічний досвід, а в результаті – виконавську майстерність музикантів.

Таким чином, конкурс виконавців на баяні та акордеоні, його результати виявляються цілком позитивними як в організаційному, методичному, репертуарному, так і в суто змагальному аспектах для самих учасників і для їхніх викладачів. Виховання баяністів та акордеоністів в Україні, зокрема в київських музичних навчальних закладах, є досить результативним, про що свідчать премії, призові місця та відгуки про виступи київських виконавців.

Конкурси музикантів є важливою складовою творчої діяльності виконавців, що суттєво впливає на їхню виконавську долю. Раніше їх проводили досить рідко, незважаючи на державне фінансувалися. Сьогодні конкурси проводять частіше; інтерес до участі в них зростає, хоча й фінансові умови ускладнюються. Стає очевидним, що за останнє десятиліття намітились суттєві зміни у проведенні творчих змагань різних рівнів серед музикантів-виконавців на баяні та акордеоні. Українські музиканти за роки державної незалежності здобули більше можливостей показати свою майстерність і бути об'єктивно оціненими.

Фестиваль – масове святкування, показ досягнень професійної та самодіяльної художньої творчості. Багатогранність цього соціокультурного явища дає підстави розглядати його в одному блоці з такими формами, як свято, конкурс, олімпіада та ін. У всіх випадках будемо близькі до істини, оскільки компоненти названих форм бувають представлені також у складових фестивалів, причому в найнесподіваніших поєднаннях і пропорціях.

За своїми масштабами та географічним розповсюдженням фестивалі бувають всесвітні, міжнародні, республіканські, обласні, районні, регіональні.

Фестиваль – стимулюючий засіб для організації художньої творчості та її пропаганди.

Музичні фестивалі можуть розрізнятися за жанром музики: фестивалі політичної пісні, авторської пісні, рок-музики, дитячої хорової музики, джазової музики, академічної і т.д. У зв'язку з цим вони мають характерні назви. Огляди за окремими жанрами: фестиваль духових оркестрів, огляди народних театрів, огляди вокально-інструментальних ансамблів; огляди образотворчого мистецтва, аматорських фільмів, художньої фотографії, присвячені різноманітним оркестрам, а також сольним виконанням на всіх існуючих музичних інструментах (професійних та аматорських).

Що ж стосується підготовчих етапів музиканта-виконавця баяніста-акордеоніста, то важливо проаналізувати стан інструменту та заздалегідь його підремонтувати, почистити, привести в належний вигляд. Разом із педагогом з фаху необхідно вибрати актуальну програму виступу, яка повинна відповідати вимогам тематики фестивалю, або творам, зазначеним для виконання на турах у конкурсах. Важливо, щоб твори були близькими виконавцю, щоб він розумів їх психоінтелектуальне, художнє та духовне наповнення. Звичайно, відповідність до рівня техніки музиканта – також один із важливих критеріїв у виборі репертуару. Перед виступом необхідно вирішити емоційні та психологічні проблеми виконавця, щоб кінцевий результат приніс приємні спогади, нагороди та визнання.

Конкурс є унікальним явищем щодо розмаїття номінацій: учні початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, середніх спеціальних музичних шкіл-інтернатів, студій педагогічної практики при середніх та вищих навчальних закладах; студенти середніх та вищих навчальних закладів, розподіляються на номінації згідно віку, сольного чи ансамблево-оркестрового виконавства, категорій навчальних закладів.

Унікальність конкурсу полягає у тому, що в ньому беруть участь представники всіх трьох сфер музичного навчання: академічного, педагогічного і культурного. У цьому «...закладена глибока дидактично перспективна ідея – поширення високого професійного рівня академічного музичного мистецтва на усі згадані його підрозділи», – наголошує у своєму відгуку голова журі М.Давидов [6; 35]. А отже, такі явища, як конкурси і фестивалі ведуть до зростання виконавського рівня баяністів-акордеоністів, об'єднання музикантів, та народу спільною ідеєю, виступають в якості пропаганди українського мистецтва, допомагають побороти безліч психологічних та технологічних проблем виконавців.

Розглянувши історичні етапи розвитку виконавства на баяні та акордеоні, ми дійшли висновків, що саме зараз відбувається відродження цих інструментів. Баян та акордеон, що виступають як оркестровим, ансамблевим так і сольним інструментом – мають свої індивідуальні критерії та проблеми, технічні, художні й механічні труднощі, особливості. У цьому контексті саме конкурси та фестивалі, як рушійні сили для стимулювання творчого зростання, вдосконалення технічних можливостей та художньо-образного змісту твору, є головними ланками на цьому шляху. На жаль, сьогодні маємо у обмежені статистичні дані, що не можуть розкрити всієї повноти картини виконання на баяні та акордеоні по всій території України. Тому спиралися на здобутки київської школи народного виконавства. Та навіть такої обмеженої бази вистачило, щоб із впевненістю сказати: саме конкурси є наріжним каменем у професійному становленні баяніста-акордеоніста. Фестивалі – це певний зріз усіх досягнень майстерності та професіоналізму, які можуть продемонструвати баяністи-акордеоністи на фінальних стадіях цілеспрямованого навчання. Цікаво, що фестивалі є й певним об'єднуючим фактором. Вони несуть у собі переконання національного прояву, допомагають згуртуватися музиканту для патріотичного забарвлення свого виступу. Це також добра нагода познайомитися з іншими культурами, збагатити свій соціокультурний кругозір, що позитивно впливає на світоглядне й образне відображення виконавця у своїй творчості.

Аналізуючи досягнення баяністів-акордеоністів Київської консерваторії за останні роки на міжнародних конкурсах та фестивалях звертаємо увагу на те, що вони у більшості випадків посідають найвищі щабелі конкурсних премій. Це свідчить про їх високу технічну майстерність, працелюбність, вказує на високі досягнення їх педагогів з фаху. Участь наших

музикантів-народників у фестивалях різних рівнів також беззаперечно відображають гідний професіоналізм та якісну підготовку нашої молоді музичної еліти.

#### Список використаної літератури

1. **Выготский Л.С.** Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М., 1926.
2. **Воропай О.** Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис: В 2 т. / О.Воропай. – К.: Оберіг, 1991.
3. **Гелис М.** Методика обучения игры на музыкальных инструментах: метод. реком. / М.Гелис. – Свердловск, 1988.
4. **Гуцал В.** Грає оркестр українських народних інструментів / В.Гуцал. – К.: Мистецтво, 1978.
5. **Гуцал В.** Інструментовка для оркестру українських народних інструментів / В.Гуцал. – К.: Муз. Україна, 1986.
6. **Давидов М.** Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва / М.Давидов. – К., 1998.

#### Резюме

Розглядаються конкурси та фестивалі в музичному сьогоденні України. Визначається їх вплив на початкове формування виконавської майстерності баяніста-акордеоніста.

**Ключові слова:** конкурс, фестиваль, баяніст, акордеоніст, музичне мистецтво.

#### Summary

**Tsylypa N., Suchko B. The competitions and festivals during installation musicians in bayan and accordion art**

The article examines competitions and music festivals in Ukraine's life. Determine their impact on the formation of the initial performance skills bayanist and accordionist.

**Key words:** competition, festival, bayan player, accordion player, music art.

*Надійшла до редакції 11.10.2012 р.*